

*Джу́жа О. М.,
доктор юридичних наук, професор,
Національна академія внутрішніх справ
Годлевська-Коновалова А. В.,
аспірант Класичного приватного
університету (м. Запоріжжя)*

РОЛЬ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ В МЕХАНІЗМІ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ СЕРЕД ЗАСУДЖЕНИХ

Як показує практика, велику роль та значення в змісті кримінологічної профілактики відіграє профілактика усунення, яка визначає таку діяльність суб'єктів, що послабляє або ліквідує негативні явища та процеси, які активізують злочинні прояви злочинності [1, с. 27]. Останні розрізняються між собою залежно від соціального рівня суспільних відносин: від недоліків, зумовлених порушеннями функцій державних органів, господарських суб'єктів, громадських організацій, службових осіб і поведінкою громадян, до криміногенних явищ та процесів, які охоплюють значну частину населення [1, с. 27]. При цьому профілактика усунення має три завдання, вирішення кожного з яких повинно привести до ліквідації об'єкта, – усунення, а саме: а) існування та функціонування криміногенних об'єктів; б) зв'язків між ними і особистістю; в) зв'язків між особистістю і ситуацією вчинення злочинів [1, с. 28].

Вирішення зазначених завдань, як доводить у своїх роботах В. В. Голіна, можливе за умови досконалого знання криміногенних об'єктів, їх джерел і зв'язків, механізму дії, «уразливих точок», методів і часу запобіжного впливу, оцінки реально досягнутих результатів тощо. Більш того, компетентні органи повинні максимально конкретизувати суб'єктам профілактики поле їх діяльності, пам'ятати про реальні можливості усунення тих чи інших негативних явищ у даний час та строки їх усунення, які, у свою чергу, повинні визначатися, виходячи з характеристики об'єкта та рівня його криміногенності [1, с. 28].

Строки усунення можна поділити на:

- 1) оперативні – ті, що обчислюються, як правило, моментом застосування чи коротким проміжком часу;
- 2) лікувально-профілактичні – які визначаються часом лікування індивіда, яке спрямоване на усунення його криміногенних властивостей, аномалій, суспільної небезпечності;
- 3) адаптаційні – установлюються для конкретних осіб (групи осіб) для полегшення реалізації профілактичних заходів і подальшого контролю;

4) соціально-тактичні – розраховані на такі криміногенні об’єкти, які можуть (за прогнозами) бути усунені протягом виконання комплексного плану (3–5 років);

5) соціально-стратегічні – припускають усунення криміногенних явищ у перспективі [1, с. 28].

Якщо розглянути зміст заходів профілактики усунення через призму запобіжної діяльності, що здійснюється стосовно персоналу установ виконання покарань, то показовою в цьому сенсі є постанова Кабінету Міністрів України від 18 травня 2016 року № 348 [2], на підставі якої ліквідовано територіальні органи управління Державної пенітенціарної служби України та, натомість створено міжрегіональні органи управління (відповідно п’ять замість 25 регіональних управлінь виконання покарань) Міністерства юстиції України.

Здавалось би, оптимістична та раціональна ідея. Проте через поспішність (діяльність усупереч адаптованим на практиці строкам реалізації заходів профілактики усунення і повна відсутність стратегії реформ та науково обґрунтованої концепції видозміни сфери виконання покарань) і політичний авантюризм, наприклад, прийняття Верховною Радою України 06 вересня 2016 року безглузлого закону «Савченко» [3], з місць позбавлення волі (СІЗО, виправних і виховних колоній та арештних домів) у 2016–2017 роках звільнено десятки тисяч засуджених до позбавлення волі, які не довели свого виправлення та для яких не було створено жодних умов для ресоціалізації, у результаті чого значна частина таких осіб у цей самий період повторно вчинила злочини, за які знову засуджена до позбавлення волі на певний строк [4].

Інший аспект цієї проблематики полягає в тому, що в результаті так званих «реформ» у сфері кримінально-виконавчої діяльності різко зросла кількість вакансій та виник дефіцит «робочої сили», яка повинна працювати (служити) в установах виконання покарань. Найбільш негативним стало те, що персонал ДКВС України, уперше в сучасній історії сучасної України (1991–2017 рр.) удався до страйку, пов’язаного з різким погіршенням соціально-правового, фінансового, матеріально-технічного та інших видів забезпечення [5]. І це при тому, що відповідно до вимог частини третьої статті 15 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» персоналу ДКВС України проводити страйки та брати в них участь заборонено. Показовим у цьому контексті є і страйк керівників територіальних органів управління, який у 2014 році організував голова ДПтС України та особисто взяв у ньому участь [6].

Таким чином, слід констатувати, що запобігання злочинам, які вчиняються у зв’язку із застосуванням сили до засуджених — це специфічний різновид суспільної діяльності, що здійснюється відповідними суб’єктами, функціональний зміст якої полягає в перешкоджанні дії детермінант зазначеної злочинності та її

проявів через обмеження, нейтралізацію, блокування тощо їх впливів на формування в цих осіб злочинної мотивації та поведінки, а також у здійсненні інших запобіжних заходів, спрямованих на випередження, обмеження, усунення, захист та відвернення або припинення злочинів з боку вказаних суб'єктів протиправної діяльності.

Список використаних джерел

1. Запобігання злочинності (теорія і практика) : навч. посібн. / Голіна В. В. — Харків : Нац. юрид. акад. України, 2011. — 120 с.
2. Про ліквідацію територіальних органів управління Державної пенітенціарної служби та утворення територіальних органів Міністерства юстиції : постанова Кабінету Міністрів України від 18 травня 2016 року № 348 // Офіційний вісник України. — 2016. — № 44.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та реалізації прав засуджених : Закон України від 6 вересня 2016 року № 1492-VIII // Відомості Верховної Ради України. — 2016. — № 43. — С. 736.
4. Про діяльність підрозділів охорони, нагляду та пожежної безпеки установ виконання покарань у 2017 році : інформ. бюл. — Київ : Міністерство юстиції України, 2018. — 39 с.
5. У слідчому ізоляторі Києва бунтує персонал [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://vechirniykiev.com.ua/> (назва з екрана).
6. Голова Державної пенітенціарної служби України вивів на страйк підлеглих [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://vechirniykiev.com.ua> (назва з екрана).

Джужа О. М.,

*доктор юридичних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу
науково-дослідної роботи Національної
академії внутрішніх справ*

ОРГАНІЗОВАНА ЗЛОЧИННІСТЬ ЯК ФАКТОР ВІКТИМІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ІНСТИТУЦІЙ

В умовах сучасної глобалізації зростає вплив організованої злочинності на соціально-економічний розвиток. Організована злочинність накопичує величезний економічний і фінансовий потенціал, через який впливає на структури суспільства.